

Δομή και γλωσσικό ύφος της Κλίμακος

Ορθοδοξία / Ορθόδοξη Ψυχοθεραπεία

Δημήτρης Τσιολακίδης, Θεολόγος

(Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=158212>)

Πριν εισέλθουμε στο κύριο μέρος της πραγμάτευσής μας δόκιμο είναι να αναφερθούμε στα συστατικά μέρη του ενυπάρχοντος υλικού και στον τρόπο που αυτά συγκροτούνται, ώστε να πάρουμε μία πρόγευση τόσο των βασικών αρχών και αξιών τις οποίες η υπαρξιακή-οντολογική κλίμακα κομίζει όσο και των νοηματικών επιδιώξεων τις οποίες υπηρετεί.

Picture 055

Η Κλίμακα του Ιωάννη είναι ένα σύγγραμμα που εμπεριέχει λόγους πνευματικούς και συμβουλές για τους μετερχόμενους την ασκητική ζωή. Αφορά όμως, όπως είπαμε και στο εισαγωγικό μας κεφάλαιο, όλους τους χριστιανούς. Καθώς αποτελεί βιωματικό καρπό εργώδους προσπάθειας μετά από κοπιώδεις φυσικούς και πνευματικούς αγώνες, λειτουργεί και ως σηματορός που λαμβάνει αλλά και εκπέμπει τα πνευματικά εκείνα σήματα που στερεώνουν την πίστη και οδηγούν στη σωτηρία. Σε αυτή την υπόθεση αγώνας και πίστη αποτελούν σταθερό φρόνημα διότι επι το ακριβέστερον, «[...]Πίστη είναι πάντοτε η επικύρωση του Λόγου όπως {ανακοινώνεται από τις φωνές που τον διαμεσολαβούν}. Αυτή η πεποίθηση αυτοαποκαλείται "πίστη", μια λέξη που σημαίνει ή τον απαντητικό λόγο που δίνεται δια της πράξεως ή την διάθεση στην οποία αναπαύεται αυτή η πράξη»[\[1\]](#).

Το έργο σε ότι αφορά την ιδέα της Κλίμακας είναι εμπνευσμένο από το όραμα του Ιακώβ[\[2\]](#) και είναι διαιρεμένο σε τριάντα κεφάλαια -Λόγους-, διαίρεση που έχει χριστολογική χροιά καθώς ο Χριστός σε ηλικία τριάντα ετών βαπτίσθηκε φέρων την τριακοστή βαθμίδα πνευματικής τελειώσεως[\[3\]](#). Κάθε λόγος είναι βαθμίδα -σκαλοπάτι το οποίο σημαίνει ακόμη έναν αναβαθμό στην πνευματική ανέλιξη και στην κλίμακα των αρετών. Έτσι η Κλίμακα λειτουργεί σαν σύμβολο σταδιακής εξύψωσης προς την τελειότητα στην κορυφή της οποίας ο αγωνιζόμενος

πνευματικά συναντά το Θεό.

Οι τρεις πρώτοι λόγοι έχουν εισαγωγικό χαρακτήρα όπου περιγράφεται το πρώτο στάδιο του μοναχικού βίου το οποίο συνίσταται στην «ξενιτεία», από τον τέταρτο έως και τον έβδομο τονίζονται οι βασικές προϋποθέσεις που καθορίζουν την πορεία του ασκητικού αγώνα και την αλήθεια της πνευματικής ζωής ως τέτοιας και απαντούν στους λόγους περί υπακοής, μετάνοιας, μνήμης θανάτου και χαροποιού πένθους. Από τον όγδοο έως τον εικοστό έκτο λόγο η θεματολογία των κειμένων αναφαίρεται στη διαστροφή της φυσικής κινήσεως της ψυχής από την επικράτηση των αρνητικών παθών και μαζί με την περιγραφή των παθών και τις αιτίες που τα προκαλούν, αναπτύσσεται παράλληλα η διδασκαλία για τις αντίστοιχες αρετές που πρέπει να κατακτήσει ο αγωνιζόμενος άνθρωπος, ώστε να υπερβεί τις αμαρτωλές παρορμήσεις και να φθάσει στην απάθεια. Στον εικοστό έκτο λόγο σκιαγραφούνται οι αφορμές των παθών, αναφέρονται λογισμοί και αρετές, ενώ δίδεται βαρύτητα στη διαυγή διάκριση τους μέσα από την εξέταση των συνθηκών και γεγονότων εντός των οποίων φανερώνονται. Οι τέσσερις τελευταίοι λόγοι ιστορούν και προβάλλουν τους καρπούς τους οποίους δρέπουν όσοι πετυχαίνουν την απαλλαγή από τα ψυχοκτόνα πάθη και τελικά τη λύτρωση, γεγονός που αποτυπώνεται στην κατάκτηση της ησυχίας, της μακαρίας προσευχής και της εν Θεώ απάθειας, όρια στα οποία επισφραγίζεται η πορεία της ευρισκόμενης στην κορυφή της *Κλίμακας* πνευματικής ωριμότητας και συμπληρώνεται από τη μέθεξη των άκτιστων ενεργειών του Θεού.

Σε ό,τι αφορά τη γλώσσα πέραν της καλλιπέειας και της ποιητικότητας που τη χαρακτηρίζει πρόσθετο στοιχείο αποτελούν οι καθαρές, σαφείς και με ακρίβεια δεικτικές διατυπώσεις. Άλλα γνωρίσματα αφορούν την απουσία μακρολογίας και πλατειασμών, ενώ η γεμάτη περιεκτικότητα βραχυλογία, η ορθοέπεια και η εικονοπλαστικές περιγραφές που διατρέχουν όλο το βιβλίο σε συνδυασμό με την αποφθεγματικότητα, κάνουν το λόγο μεστό νοημάτων και ενίοτε αινιγματικό. Ιδιαίτερα η διήγηση εικονίζει τη λειτουργία των πνευματικών νόμων και ο λόγος μεταφέρει «το βίωμα του ιερού, το οποίο είναι από τη φύση του άρρητο και κατ' ουσίαν αμφίσημο»[\[4\]](#), πράγμα που επιβάλλει διακριτική ερμηνευτική προσέγγιση. Επίσης ο εμπλουτισμός των κειμένων περιλαμβάνει παρομοιώσεις και προσωποποιήσεις (οι οποίες ειδικά στην περιγραφή των παθών έχουν μια λεπτή λειτουργία)[\[5\]](#), αλλά και σχήματα λόγου όπως οξύμωρα, ομοιοτέλευτα, παρηχήσεις, παρονομασίες. Επιπλέον συχνή είναι η απόδοση των ορισμών που μαζί με τη χρήση παρομοιώσεων υπηρετούν την ορθή διατύπωση των δογματικών αληθειών, συνεπικουρούμενων από την «αγαθή» ειρωνία την οποία μεταχειρίζεται ο Ιωάννης για το σκοπό αυτό. Τέλος δε λείπει η χρήση οικείων λεκτικών σχημάτων στην ασκητική γλώσσα της εποχής όπως και η παρουσίαση πτυχών από προσωπικά

βιώματα του συγγραφέα.

[1] Βλ. Antoine Vergote, *Ο άλλος ως θεμέλιο του εγώ και της διωποκειμενικότητας*, Περιοδικό Ψυχής Δρόμοι, τεύχος1 Ιούνιος 2011

[2] Βλ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, *ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ*, τόμος α, εκδοτικός οίκος Κυρομάνος, έκδοση δεύτερη, Θεσσαλονίκη 2005, σ.363

[3] Εφ. Δ´13

[4] Βλ. ΜΑΡΙΟΥ Π. ΜΠΕΓΖΟΥ, *ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ & ΘΡΗΣΚΕΙΑ*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΗ, ΑΘΗΝΑ 2011, σ.275.

[5] «*Η προσωποποίηση επιτρέπει σε κάποιον να νιώσει σαν να μάχεται ένα φυσικό εχθρό που μερικές φορές ίσως είναι ευκολότερο από το να παλεύει ένα άγνωστο άγχος. Το άγνωστο συχνά προκαλεί περισσότερο φόβο από το γνωστό και σε πολλές περιπτώσεις αυτή η υπερφυσική αναγνώριση ίσως είναι χρήσιμη.*» Βλ. *George Tsakiridis, Evagrius Ponticus and Cognitive Science, A Look at Moral Evil and Thoughts, Eugene 2010*, σσ. 111-112.

<http://bit.ly/2ozXoKq>